

Jacek Sobczak
Ksenia Kakareko

Szczególna staranność dziennikarska

[Journalistic Due Diligence]

Abstract

The aim of the article is to establish, based on the position of the judicature and the views of the doctrine, the content of the concept of special diligence indicated in art. 12 sec. 1 of the Press Law, the obligation to exercise due diligence in collecting and usage press materials. The article highlights the differences in the understanding of “best endeavours” in relation to many professions, especially medical professions, and “due diligence” imposed on journalists. The content of Art. 355 § 2 of the Civil Code as specifying what the diligence is expected from professionals. It was considered whether the exercise of “due diligence” in collecting the materials would exclude the unlawfulness of the journalist’s actions, if it turned out that, despite this diligence, false information was provided. The effects of failure to exercise due diligence in the matter of journalist’s liability were discussed, based on the analysis of jurisprudence that due diligence is required at all stages of collecting and usage press materials. The problem of due diligence was confronted with the journalist’s actions in defense of an important social interest, and finally the scope of the due diligence required from a journalist was presented.

Keywords: journalist’s duties, due diligence, unlawfulness, public interest, press law.

Wprowadzenie

Nałożony na dziennikarza w art. 12 ust. 1 prawa prasowego (dalej: pr. pr.) obowiązek zachowania szczególnej staranności i rzetelności przy zbieraniu i wykorzystywaniu materiałów prasowych został już bardzo szczegółowo omówiony w komentarzu autorstwa jednego ze współautorów niniejszego tekstu¹. Późniejsze komentarze w gruncie rzeczy nie wyszły poza zakres prowadzonych tam rozważań². Podjęcie ponownie proble-

¹ J. Sobczak, *Prawo prasowe. Komentarz*, Warszawa 2008, ss. 407–489.

² B. Kosmus, G. Kuczyński (red.), *Prawo prasowe. Komentarz*, wyd. 3, Warszawa 2018; W. Lis, P. Wiśniewski, Z. Husak, *Prawo prasowe. Komentarz*, Warszawa 2012; E. Ferenc-Szydełko, *Pr-*

mu szczególnej staranności uzasadnione jest przede wszystkim zmianą paradygmatu wolności prasy w orzecznictwie ETPC, który odszedł od koncepcji idealistycznej w kierunku rozwiązań realistycznych, wiążąc zakres wolności ze spełnieniem wymogów rzetelności, staranności, pojmowanych jako standardy fachowości³. W związku z tą linią orzeczeń ETPC pojawiło się także szereg judykatów polskich sądów, poświęconych problematyce staranności. Powrót do tej kwestii uzasadniony jest także ewolucją prawa unijnego i związanym z nim orzecznictwem TSUE.

Pojmowanie staranności w języku potocznym i prawie cywilnym

Przypomnieć wypada, że w tekście art. 12 ust. 1 pkt 1 pr. pr. – obok szczególnej staranności i rzetelności dziennikarza przy zbieraniu i korzystaniu z materiałów prasowych – ustawodawca nałożył na niego powinność sprawdzenia zgodności z prawdą uzyskanych wiadomości lub podania ich źródeł⁴. Staranność to dokładność, pilność, sumiennosc. „Staranny” to człowiek odznaczający się dbałością o szczegóły, sumienny, zapobiegliwy, zajmujący się czymś gorliwie, pilnie, troskliwie⁵. Pojęcie staranności w pracy dzien-

wo prasowe. Komentarz, wyd. IV, Warszawa 2013, ss. 117-141; M. Zaremba [w:] K. Drozdowicz, M. Łoszevska-Ołowska, M. Zaremba, *Prawo prasowe. Komentarz*, Warszawa 2018, ss. 61-116.

- ³ Pierwszym, który zwrócił uwagę na tę kwestię, był F. Matscher, „Idéalisme et réalisme dans la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l’homme” [w:] F. Matscher, H. Petzold, L. Wildhaber (red.), *Protection des droits de l’homme: le perspective européenne, Protecting Human Rights: The European Perspective, Studies in memory of Rolv Ryssdal*, Köln 2000. Zob. także w tym względzie: I.C. Kamiński, „«Obowiązki i odpowiedzialność» związane ze swobodą wypowiedzi a fenomen tabloidów” [w:] D. Bychawska-Siniarska (red.), *Własność mediów, pluralizm informacyjny, wolność słowa*. Wybrane materiały z międzynarodowej konferencji Warszawa, 29-30 października 2010, Warszawa 2011, ss. 121-136; I.C. Kamiński, *Ograniczenia swobody wypowiedzi dopuszczalne w Europejskiej konwencji praw człowieka. Analiza krytyczna*, Warszawa 2010, ss. 87-91, a także J. Sobczak, „W poszukiwaniu nowego modelu dziennikarstwa. Między wymogami prawa, nakazami etyki a oczekiwaniami rynku” [w:] D. Tułowicki (red.), *Własność intelektualna wobec wolnego rynku i pluralizmu mediów*, Kraków 2014, ss. 79-118; J. Sobczak, „Podstawy wolności słowa. Uwarunkowania aksjologiczne i normatywna ochrona w obliczu zmian” [w:] J. Sobczak, K. Chałubińska-Jentkiewicz (red.), *Prawo prasowe między wymogami prawa, nakazami etyki a oczekiwaniami rynku*, Toruń 2016, ss. 11-33.
- ⁴ Samo przekonanie dziennikarza o prawdziwości publikowanej informacji nie spełnia wymagań stawianych w art. 12 ust. 1 pr. pr. – zob. uzasadnienie wyroku SA w Warszawie z 21 maja 2013 r., I ACa 1391/12, LEX nr 1327622. W ramach szczególnej staranności nie mieści się obowiązek zwracania się o wyjaśnienia do każdej osoby, o której dziennikarz ma zamiar krytycznie się wypowiedzieć – zob. wyrok SA w Łodzi z 15 stycznia 2013, I ACa 1014/12, LEX nr 1280405.
- ⁵ M. Szymczak (red.), *Słownik języka polskiego*, Warszawa 1985, tom III, s. 320; S. Dubisz (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Warszawa 2003, tom IV, ss. 515 i 516.

nikarza, do którego ograniczą się dalsze uwagi, połączono w przywołanym przepisie z „rzetelnością”, przez którą należy rozumieć: uczciwość, sumienność, solidność, a także obowiązkowość, konkretność i odpowiedzialność za słowo. „Rzetelny” to człowiek wypełniający należycie swe obowiązki, dotrzymujący zobowiązań, uczciwy, sumienny, solidny i godny zaufania, odpowiadający wymaganiom, właściwy, dokładny⁶. Staranność szczególna w znaczeniu potocznym to staranność niezwykła, wyjątkowa, specjalna, nieprzeciętna. Ustawodawca w prawie cywilnym zaniechał terminologicznego stopniowania staranności, co spotkało się z pozytywną oceną doktryny⁷.

Niemniej pozostał problem rozróżnienia między „należyłą starannością” a „szczególną starannością”. Tej pierwszej wymaga ustawodawca w odniesieniu do działań lekarzy, wskazując na nią w art. 4 ustawy z 5 grudnia 1996 r. o zawodach lekarza i lekarza dentystry⁸ oraz w art. 8 Kodeksu etyki lekarskiej⁹. „Należytej staranności” wymaga od podmiotów wykonujących świadczenie zdrowotne ustawa z 6 listopada 2008 r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta¹⁰, a także § 3 ust. 2 załącznika do rozporządzenia Ministra zdrowia z 8 września 2015 r. w sprawie ogólnych warunków umów o udzielanie świadczeń opieki zdrowotnej¹¹. W doktrynie i judykaturze podjęto próby ustalenia odpowiedniego wzorca należytej staranności, wyznaczającego optymalny model postępowania,

⁶ M. Szymczak (red.), Słownik..., tom III, op. cit., s. 161; S. Dubisz (red.), Uniwersalny słownik..., tom IV, op. cit., s. 256.

⁷ M. Sośniak, „Cywilnoprawna ocena staranności zawodowej”, Nowe Prawo 1980, nr 2, s. 23; tenże, *Należyta staranność*, Katowice 1980, ss. 178 i 179 oraz 187–197; W. Warkało, „Wykonanie zobowiązań i skutki ich niewykonania wg kodeksu cywilnego”, Państwo i Prawo 1985, z. 8–9, s. 219; J. Dąbrowa, *Wina jako przesłanka odpowiedzialności cywilnej*, Wrocław 1968, s. 46. Por. także M. Warchoł, „Szczególna staranność dziennikarza a karalność zniesławienia”, *Palestra* 2013, nr 9–10, ss. 26–35; R. Rynkun-Werner, „Przekaz medialny jako wyraz prawa do informacji w toku postępowania karnego”, *Palestra* 2012, nr 11–12, ss. 49–59; M. Nowikowska, J. Sieńczyło-Chlabicz, „Obowiązek szczególnej staranności w świetle ustawy prawo prasowe”, *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego* 2009, nr 3, ss. 21–32.

⁸ Tekst jedn. Dz.U. z 2021 r., poz. 790.

⁹ Obwieszczenie nr 1/04/IV Prezesa Naczelnej Rady Lekarskiej z 2 stycznia 2004 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu uchwały w sprawie Kodeksu etyki lekarskiej, *Biuletyn NRL* 2004, nr 1–2.

¹⁰ Tekst jedn. Dz.U. z 2020 r., poz. 849.

¹¹ Tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 787. Działania z należyłą starannością wymaga także ustawodawca od pielęgniarek, fizjoterapeutów i diagnostów laboratoryjnych. Zob. ustawy: z 15 lipca 2011 r. o zawodach pielęgniarki i położnej, tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 551 (art. 11); z 25 września 2015 r. o zawodzie fizjoterapeuty, tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 168 (art. 4 ust. 1); z 27 lipca 2001 r. o diagnostyce laboratoryjnej, tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 134 (art. 21); z 8 września 2006 r. o Państwowym Ratownictwie Medycznym, tekst jedn. Dz.U. z 2021 r., poz. 2053 (art. 11 ust. 2).

odpowiednio skonkretyzowanego i aprobowanego społecznie¹². „Szczególna staranność” wymagana jest od dziennikarza zarówno przy zbieraniu, jak i wykorzystywaniu materiałów prasowych, będąc jednym z najważniejszych dziennikarskich obowiązków¹³.

Zauważyć należy, że problem staranności był przedmiotem rozważań na gruncie cywilistycznym w związku z treścią art. 355 § 1 i 2 k.c. przy okazji analizy staranności dłużnika. Nie wdając się w analizę poglądów doktryny i stanowisk judykatury wyrażonych w związku z tym przepisem, wypada jedynie stwierdzić, że nie można wymagać od profesjonalisty zajmującego się określoną działalnością staranności wykraczającej poza zasady prowadzenia tej działalności. Podkreślano przy tym, że w treści art. 355 § 2 k.c. nie chodzi o staranność ponadprzeciętną, lecz o staranność, która jest wymagana od profesjonalisty należycie wykonującego określoną działalność gospodarczą¹⁴. Wskazywano w judykaturze, że wyższa miara staranności będzie oczekiwana przy wszelkich czynnościach wymagających znajomości zasad sztuki lub umiejętności. Zauważano, że o zasadności zarzutu braku wymaganej staranności w dopełnieniu obo-

¹² W. Borysiak, „Kilka uwag o pojęciu należytej staranności w warunkach regulowanych przez prawo medyczne”, *Studia Prawa Prywatnego* 2020, nr 3-4, s. 42 i nn.; G. Glanowski, *Umowa o świadczenie zdrowotne*, Warszawa 2019, s. 346 i nn.; R. Patryń, „Określenie zasady postępowania lekarza z należyta starannością z płaszczyzny orzecznictwa sądowego”, *Prawo i Medycyna* 2012, nr 2, s. 81. Przeważa pogląd, że „należyta staranność” nie jest starannością wyższą od przeciętnej, ale taką, która gwarantuje wysoki stopień staranności zawodowej – zob. wyrok SN z 29 października 2003 r., III CK 34/02, OSP 2005, nr 4, poz. 54; niemniej w judykaturze wskazuje się również, że „należyta staranność” oznacza wyższy stopień staranności w stosunku do potocznego rozumienia tego pojęcia – por. wyroki SN: z 13 stycznia 2005 r., III CK 143/04, LEX nr 602709; z 7 listopada 2008 r., II CSK 259/08, LEX nr 577166. Niekiedy podkreśla się, że standard „należytej staranności” w odniesieniu do osób wykonujących zawody medyczne zostanie przekroczony, gdy dojdzie do oczywistego zawinienia, które musi być rozumiane jako niedochowanie należytej staranności w postaci błędnego odczytania wyników badań, nieprawidłowej diagnozy, niesprawdzeniu wyników, braku konsultacji ze specjalistą – zob. wyrok SA w Lublinie z 16 stycznia 2013 r., I ACa 692/12, LEX nr 1281238, a także wyroki SN: z 13 stycznia 2005 r., IV CK 161/05, OSP 2006, nr 6, poz. 71; z 24 marca 2011 r., I CSK 389/10, OSNC 2012, nr A, poz. 22; z 11 maja 1983 r., IV CR 118/83, OSNCP 1983, nr 12, poz. 201; z 28 października 1983 r., II CR 358/83, OSPiKA 1984, nr 9, poz. 187.

¹³ W orzecznictwie podkreśla się, że obowiązek dziennikarza zachowania szczególnej staranności i rzetelności przy zbieraniu i wykorzystaniu materiałów prasowych oznacza kwalifikowaną staranność i rzetelność – zob. wyrok SA w Warszawie z 15 września 2015 r., I ACa 41/15, LEX nr 2719400. Od tego obowiązku nie zwalnia fakt, że motywem publikacji prasowej jest ochrona uzasadnionego interesu społecznego – wyrok SO w Lublinie z 5 lutego 2014 r., II Ca 900/13, LEX nr 1852466.

¹⁴ Wyrok SN z 4 lipca 2019 r., IV CSK 363/18, LEX nr 2691628. Niekiedy Sąd Najwyższy, dokonując na tle art. 355 § 2 oceny staranności, ucieka się do pojęcia „odpowiedniej staranności” i „rozsądku”. Tak stało się w uzasadnieniu wyroku SN z 24 stycznia 2017 r., V CSK 215/16, OSNC 2017, nr 9, poz. 104 – stwierdzającym, że od niepełnoletnich, jednak liczących już 16 i 17 lat, należy wymagać odpowiedniej staranności i rozsądku przy realizacji podejmowanych decyzji.

wiązków decyduje nie tylko sama niezgodność postępowania z zachowaniem modelowym, lecz także możliwość i powinność przewidywania jego następstw warunkowana doświadczeniem życiowym¹⁵.

Jakkolwiek rozważania dotyczące staranności zostały poczynione na tle art. 355 k.c., a więc w odniesieniu do zobowiązań, to jednak literatura odnosi je jako jedno ze wskazań także do treści art. 12 ust. 1 pkt 1 pr. pr. w kwestii ustalenia pojęcia szczególnej staranności¹⁶. Wypada zauważyć, że zarówno judykatura, jak i doktryna w rozważaniach odnoszących się do obowiązków dziennikarza – zdefiniowanych w art. 12 ust. 1 pkt 1 pr. pr. – obok pojęcia staranności, opatrzonej przymiotnikiem „szczególna”, posiłkuje się nieosadzonymi na gruncie prawa prasowego określeniami: ostrożność, rozważa, dokładność, zapobiegliwość, oględność, roztropność¹⁷.

Użycie przez ustawodawcę w art. 12 ust. 1 pkt 1 pr. pr. sformułowania „szczególna staranność” nie może być uznane za przypadkowe bądź pochopne. Opowiadając się za koncepcją racjonalnego ustawodawcy, wypada stwierdzić, że formułując wymóg „szczególnej staranności”, domagał się on wyraźnie od dziennikarzy staranności wyjątkowej, specjalnej, nieprzeciętnej, a więc większej od tej, która jest normalnie oczekiwana w obrocie cywilnoprawnym. Na takim stanowisku wyraźnie stała judykatura, podkreślając, że obowiązek dziennikarza zachowania szczególnej staranności przy zbieraniu i wykorzystywaniu materiałów prasowych oznacza kwalifikowaną staranność i rzetelność¹⁸.

Rozwiązanie przyjęte przez SN w przywołanym orzeczeniu spotkało się z krytyką doktryny – wskazującej, że termin „szczególna staranność” został potraktowany przez sąd instrumentalnie, w celu zwrócenia uwagi na wysoki pułap oczekiwań wobec środowiska dziennikarskiego. Podkreślono przy tym, że w istocie SN nie rozważył i nie wywiódł, na czym polega różnica między „szczególną starannością” a wymogami stawianymi profesjonalistom innych zawodów. Rozróżnienie to nie może mieć pod-

¹⁵ Wyrok SN z 16 grudnia 2005 r., III CK 317/05, LEX nr 567998.

¹⁶ J. Sobczak, *Prawo prasowe...*, op. cit., s. 408.

¹⁷ Por. B. Michalski, *Podstawowe problemy prawa prasowego*, Warszawa 1998, ss. 79–81.

¹⁸ Na takim stanowisku zdaje się stać judykatura, podkreślając, że obowiązek dziennikarza zachowania szczególnej staranności przy zbieraniu i wykorzystywaniu materiałów prasowych oznacza kwalifikowaną staranność i rzetelność – zob. wyrok SN z 8 października 1987 r., II CR 269/87, OSNCP 1989, nr 4, poz. 66. W orzeczeniu tym podniesiono, że staranność, o której mowa w art. 12 ust. 1 pkt 1 pr. pr., to nie może być normalna, zwykła staranność i rzetelność, ale staranność niezwykła, szczególna.

staw jedynie w sferze werbalnej¹⁹. Stanowisko Sądu Najwyższego poddał także krytyce J. Kamieniecki, podnosząc, że staranność dziennikarską warunkuje możliwość przypisania dziennikarzowi winy albo bezprawności działania. Podzielając to stanowisko co do zasady, nie sposób jednak zgodzić się z dalszymi wywodami, że dołożenie staranności dziennikarskiej ma znaczenie tylko na wąskim odcinku odpowiedzialności odszkodowawczej²⁰. Za poglądem, że przez pojęcie szczególnej, czyli niezwyklej staranności, o której mowa w art. 12 ust. 1 pkt 1 pr. pr., rozumie się konieczność sprawdzenia zgodności z prawdą uzyskanych wiadomości, co wydaje się mieścić w zwykłych obowiązkach dziennikarskich, opowiedziała się J. Sieńczyło-Chłabcz²¹.

Na pełną aprobatę zasługuje stanowisko SN, w myśl którego sformułowany w art. 12 ust. 1 pkt 1 pr. pr. wymóg szczególnej staranności należy rozumieć jako zalecenie kierunkowe, wskazujące na zasady oceniania zachowania dziennikarza, między innymi także przez sądy. Wymóg ten zakłada każdorazową potrzebę konstruowania modelu działania o szczególnie surowych [...] kryteriach, stanowiących wzorzec, z którym porównywać należy kwestionowane zachowanie dziennikarza podczas wykorzystywania zebranych informacji. Wymóg szczególnej staranności to, jak wskazał SN w przytoczonym orzeczeniu, nakaz zachowania szczególnej, wyjątkowej ostrożności przy zbieraniu i wykorzystywaniu materiałów prasowych²².

¹⁹ B. Kordasiewicz, *Jednostka wobec środków masowego przekazu*, Wrocław-Warszawa-Kraków 1991, ss. 37-39.

²⁰ J. Kamieniecki, „Odpowiedzialność prasy za naruszenie dóbr osobistych”, *Państwo i Prawo* 1984, z. 11, ss. 56 i 57.

²¹ J. Sieńczyło-Chłabcz, „Granice dopuszczalnej krytyki osób publicznych, glosa do wyroku SN z 5 kwietnia 2002 r., II CKN 1095/99”, *Przegląd Prawa Handlowego* 2004, nr 3, ss. 52-54. W głosowanym orzeczeniu Sąd Najwyższy zajął stanowisko, że obowiązek dziennikarza zachowania szczególnej staranności przy zbieraniu i wykorzystywaniu materiałów prasowych oznacza kwalifikowaną staranność i rzetelność; dzieląc pogląd zawarty w omówionym wyżej wyroku Sądu Najwyższego z 8 października 1987 r., wyjaśnił dalej, że przez pojęcie „szczególnej staranności rozumie konieczność sprawdzenia zgodności z prawdą uzyskanych wiadomości, co mieści się w zwykłych obowiązkach dziennikarskich – zob. uzasadnienie wyroku SN z 5 kwietnia 2002 r., II CKN 1095/99, OSNC 2003, nr 3, poz. 42.

²² Postanowienie SN z 17 października 2002 r., IV KKN 634/99, OSNKW 2003, nr 3-4, poz. 33. Stanowisko zawarte w tym postanowieniu podzielił SN w uzasadnieniu postanowienia z 17 października 2001 r., IV KKN 165/97, OSNKW 2002, nr 3-4, poz. 28, oraz w wyroku z 4 września 2003 r., IV KKN 466/00, LEX nr 81200 – i później w postanowieniu z 7 lutego 2007 r., III KK 243/06, OSN 2007, nr 5, poz. 43.

Szczególna staranność wobec problemu bezprawności

W uzasadnieniu postanowienia z 17 października 2002 r. SN stwierdził, że skoro wymóg szczególnej staranności to nakaz zachowania szczególnej, wyjątkowej ostrożności, nie można zapominać, że w doktrynie od dawna dość mocno ugruntowany jest pogląd, że przestrzeganie zasad ostrożności powinno być rozważane na płaszczyźnie bezprawności, a nie winy²³. Na gruncie obowiązującego kodeksu karnego pogląd ten dodatkowo znajduje silne oparcie w treści art. 9 § 2 k.k., w którym stwierdzono, że czyn zabroniony popełniony jest nieumyślnie, gdy sprawca nie zachowuje ostrożności wymaganej w danych okolicznościach, mimo że możliwość popełnienia tego czynu przewidywał albo mógł przewidzieć. W doktrynie podkreśla się, że zachowanie zgodne z regułami, nawet jeśli prowadzi do zagrożenia bądź naruszenia dobra prawnego, nie może być uznane za bezprawne. Dodaje się, że zaliczenie szczególnej staranności do wymogów, których niespełnienie implikować będzie bezprawność zachowania, nakazuje stwierdzić, że każde odstępstwo od zachowania modelowego musi oznaczać brak staranności, a więc bezprawność²⁴.

Poważne wątpliwości budzić musi stanowisko zaprezentowane w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z 3 października 2019 roku²⁵, w którym stwierdzono, że „dochowanie staranności profesjonalnej, wymaganej przepisami prawa prasowego w świetle standardów ochronnych, konstytucyjnych i konwencyjnych, może być – nawet w przypadku nieustalenia i nieprzekazania w wypowiedzi informacji prawdziwej – traktowane jako kryterium wyłączające bezprawność zachowania dziennikarza. Nie ma zatem co do zasady konieczności dowiedzenia, iż stawiane zarzuty są prawdziwe”²⁶. Koresponduje z tym poglądem dalej idące stanowisko, wyrażone w uzasadnieniu wyroku SA w Krakowie z 17 września 2015 r., w którym

²³ K. Buchała, „Przestrzeganie zasad ostrożności a problem bezprawności czy winy”, *Państwo i Prawo* 1964, z. 1, s. 89 i nn.

²⁴ L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2002, ss. 79 i 80.

²⁵ I CSK 294/18, LEX nr 3275562.

²⁶ Stanowisko to przyjęto, aprobując jednocześnie w tym samym uzasadnieniu pogląd, że sformułowanie „nieprawdziwego obiektywnie zarzutu, godzącego w cudze dobra osobiste, jest w dotychczasowym orzecznictwie oceniane jako zawsze bezprawne” – z przytoczeniem całego wachlarza wyroków SN, ostatniego z 27 marca 2013 r., I CSK 518/12, OSNC-ZD 2014, nr 1, poz. 13. Podzielono przy tym także pogląd sformułowany w wyroku SN z 29 listopada 2016 r., I CSK 715/15, LEX nr 2186564, że nie sposób przyjąć, jakoby społeczeństwo miało odnieść korzyść z wolności słowa rozumianej jako aprobata dla rozpowszechniania informacji nieprawdziwych czy interpretacji zniekształcających rzeczywistość.

stwierdzono: „Zachowanie przez dziennikarza, działającego w obronie interesu społecznie uzasadnionego, szczególnej staranności i rzetelności przy zbieraniu i wykorzystaniu materiału prasowego powoduje, iż jego opublikowanie nie jest działaniem bezprawnym także wtedy, gdy okaże się, że materiał ten zawiera informacje nieprawdziwe”²⁷.

Aprobuując przytoczone wyżej stanowisko doktryny, w uzasadnieniu postanowienia SN z 17 października 2002 r. wskazano, że zaliczenie szczególnej staranności do wymogów, których niespełnienie implikować będzie bezprawność zachowania, nakazuje stwierdzić, że każde odstępstwo od zachowania „modelowego” musi oznaczać brak staranności, a więc bezprawność działania. W efekcie o bezprawności działania przesądzać musi stwierdzenie, że dziennikarz przy zachowaniu staranności mógł się dowiedzieć o nieprawdziwości stawianego przez siebie zarzutu. Podkreślono ponadto, że braku szczególnej staranności dowodzi odstąpienie od weryfikacji danych, brak krytycyzmu w stosunku do materiałów, brak sumienności, staranności przy wykorzystaniu materiału prasowego, a także brak obiektywizmu, tendencyjność, niedokładność, stwarzanie określonego klimatu psychicznego, stronniczość, brak przedstawienia stanowiska strony przeciwnej oraz niepełne przedstawienie okoliczności sprawy.

Szczególna staranność a kwestia odpowiedzialności dziennikarza

---

Kwestia ustalenia, czy dziennikarz wypełnił sformułowany w art. 12 ust. 1 pkt 1 pr. pr. obowiązek zachowania szczególnej staranności, ma istotne znaczenie dla odpowiedzialności dziennikarza – zarówno w postępowaniu karnym o zniesławienie, jak i w postępowaniu cywilnym o naruszenie dóbr osobistych. Pamiętać przy tym należy, że postępowanie karne dotyczące zniesławienia może toczyć się niezależnie od sprawy cywilnej o ochronę dóbr osobistych. W jednym i drugim postępowaniu niezbędnym jest odniesienie się do art. 12 ust. 1 pkt 1 pr. pr. i zbadanie, czy dziennikarz sprostał wymogom szczególnej staranności przy zbieraniu i wykorzystywaniu materiałów prasowych, czy podjął trud sprawdzenia zgodności z prawdą uzyskanych wiadomości oraz czy podał ich źródło. Konieczne jest także zbadanie, czy chronił on dobra osobiste działających w dobrej wierze informatorów oraz

²⁷ I A Ca 665/15, LEX nr 1957382.

osób, które w dobrej wierze okazywały mu zaufanie. Nie sposób podzielić poglądu, że art. 12 ust. 1 pkt 1 pr. pr. stanowi *lex specialis* w stosunku do przepisów kodeksów karnego i cywilnego. Przekonywające są poglądy judykatury, która jednoznacznie stwierdza, że art. 12 ust. 1 pkt 1 pr. pr. nie zmienia zakresu odpowiedzialności dziennikarza za przestępstwo²⁸.

Szczególna staranność na etapach zbierania oraz wykorzystywania materiałów prasowych

---

Obowiązek zachowania szczególnej staranności i rzetelności dotyczy wszystkich etapów pracy dziennikarza²⁹. Ustawodawca nie precyzuje ich w sposób bardziej szczegółowy, ograniczając się do stwierdzenia, że wspomniany obowiązek dotyczy zbierania i wykorzystania materiałów prasowych. Istotne w związku z tym są rozważania Sądu Apelacyjnego w Warszawie odnoszące się do kwestii należytej staranności przy formułowaniu tytułu artykułu prasowego³⁰. Podkreśla się, że szczególną starannością dziennikarz musi się wykazać zarówno na etapie przygotowywania materiałów, czyli gromadzenia źródeł, jak i w trakcie ich konfrontowania i weryfikowania oraz w trakcie redagowania wypowiedzi prasowej³¹. W judykaturze nie ma wątpliwości co do tego, że tytuł publikacji prasowej nie jest elementem autonomicznym, oderwanym od treści publikacji; pozosta-

²⁸ Uzasadnienie uchwały SN z 17 kwietnia 1997 r., I KZP 5/97, OSNKW 1997, nr 5–6, poz. 44; zob. glosy: Z. Gostyńskiego, OSP 1997, z. 11, s. 211; M. Surkonta, Przegląd Sądowy 1997, nr 10, poz. 106; W. Zalewskiego, Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa 2008, nr 2, ss. 129–138. Glosatorzy na tle tego orzeczenia podjęli rozważania dotyczące skutków niedopełnienia przez dziennikarza obowiązku szczególnej staranności – z odpowiedzialnością za przestępstwo zniesławienia z art. 212 k.k.

²⁹ W judykaturze wskazano, że uchybienia popełnione na każdym z etapów pracy dziennikarza mogą stanowić podstawę zarzutu braku zachowania szczególnej staranności i rzetelności w rozumieniu art. 12 ust. 1 pr. pr. – zob. wyrok SA w Warszawie z 24 sierpnia 2012 r., I ACa 27/12, LEX nr 1238200.

³⁰ Wyrok SA w Warszawie z 12 czerwca 2013 r., I ACa 33/13, LEX nr 1362969. W treści uzasadnienia zwrócono uwagę na znaczenie tytułu w procesie percepcji tekstu, wywodząc, że niejednokrotnie czytelnicy ograniczają swoje zainteresowanie tylko do tytułu, bez zapoznania się z treścią publikacji. Wskazano, że niewielkie na pozór przekłamanie mogą kształtować niewłaściwe przeświadczenie odbiorców o cechach charakteru czy właściwościach osoby opisywanej w treści artykułu. Dodatkowo warto zwrócić uwagę, że w praktyce pracy redakcji tytuł lub lid najczęściej nie pochodzą od autora tekstu.

³¹ Wyroki SA w Warszawie: z 1 marca 2017 r., VI ACa 1538/15, LEX nr 2402438; z 10 listopada 2016 r., VI ACa 1238/15, LEX nr 2340975. W uzasadnieniu wskazano, że ogólnie akceptowanymi kryteriami szczególnej staranności i rzetelności działania dziennikarza są na etapie zbierania materiałów wybór źródła i jego rzetelność oraz sprawdzenie zgodności z prawdą uzyskanych informacji, natomiast przy wykorzystywaniu materiałów prasowych szczególna staranność polega na obiektywnym i wszechstronnym przedstawieniu okoliczności. Podkreślono, że powołując się na cudzą wypowiedź, dziennikarz nadal ma obowiązek zachowania staranności.

jąc jej integralną częścią, powinien odpowiadać obowiązującym zasadom i wymogom rzetelnego dziennikarstwa. To, że czytelnik ogranicza swoje zainteresowanie tylko do brzmienia tytułu – bez poznawania całej treści artykułu – powinno skłaniać dziennikarza do większej odpowiedzialności za słowo oraz do rezygnacji z epatowania tytułem bez ograniczeń i niezapominania o obowiązku zachowania szczególnej staranności i rzetelności³².

Interes publiczny

Niebudzący wątpliwości jest pogląd judykatury sprowadzający się do twierdzenia, że nie ma nadużycia prawa do wolności słowa i krytyki prasowej, gdy dziennikarz działał z zachowaniem staranności dziennikarskiej oraz w obronie ważnego interesu publicznego³³. Jeżeli należyta staranność została zachowana, a nie postawiono żadnych zarzutów ani sugestii wobec jakichkolwiek podmiotów, to nie sposób dostrzec naruszenia przez dziennikarza obowiązków sformułowanych w treści art. 12 ust. 1 pr. pr.³⁴ W orzecznictwie podkreślono także, że jeśli dziennikarz, bez usprawiedliwienia popartego obiektywnymi okolicznościami, nie zachował szczególnej staranności, to jego postępowanie jest zawinione i dowodzi, że nie liczył się on z tym, że jego postępowanie może godzić w czyjeś dobro osobiste i wyrządzić szkodę, co w świetle przepisów prawa cywilnego wystarcza do przypisania mu winy umyślnej³⁵.

Istotne znaczenie niewątpliwie ma uchwała składu 7 sędziów SN z 18 lutego 2005 r., w której stwierdzono, że jeśli przy zbieraniu i wykorzystaniu

³² Wyrok SN z 12 lipca 2002 r., V CKN 1095/00, OSN C 2003, nr 11, poz. 153. Na tle przywołanego stanowiska SN trudno zgodzić się z poglądem wyrażonym przez SA w Warszawie w wyroku z 25 czerwca 2021 r., I ACa 255/21, LEX nr 3225541, że skoro sposób skonstruowania tytułu nie daje oglądu samego tekstu i przedstawionych w nim argumentów, to trudno przyjąć, aby sam tytuł naruszał dobra osobiste bez analizy publikacji. Formułując takie stanowisko, SA w Warszawie nie odniósł się do wymogów sformułowanych w art. 12 ust. 1 pkt 1 pr. pr. oraz wcześniejszych poglądów judykatury w kwestii formułowania tytułów.

³³ Co do obrony społecznie uzasadnionego interesu zob. szerzej m.in.: J. Sobczak, „W kwestii pojęcia interesu w prawie karnym” [w:] Z. Jędrzejewski, M. Królikowski, Z. Wiernikowski, S. Żółtek (red.), *Między nauką a praktyką prawa karnego. Księga jubileuszowa Profesora Lecha Gardockiego*, Warszawa 2014, ss. 305–314; J. Sobczak, M. Gołda-Sobczak, „Obrona społecznie uzasadnionego interesu jako przesłanka kontratypu przestępstwa zniesławienia”, *Naukowy Przegląd Dziennikarski* [Journalism Research Review Quarterly] 2012, nr 3, ss. 7–19; tamże analiza doktryny i orzecznictwa.

³⁴ Wyrok SA w Warszawie z 13 kwietnia 2001 r., V ACa 647/20, LEX nr 3184247.

³⁵ Wyrok SA w Krakowie z 28 listopada 2012 r., I ACa 1099/12, LEX nr 1289464. Podobne stanowisko wyraził wcześniej SA w Białymstoku w wyroku z 6 lutego 1992 r., I ACr 17/92, LEX nr 62552.

materiałów prasowych dziennikarz działał w obronie społecznie uzasadnionego interesu oraz wypełnił obowiązek zachowania szczególnej staranności i rzetelności, uchyla to bezprawność jego działania, jednak gdyby zarzut okazał się nieprawdziwy, dziennikarz zobowiązany jest do jego odwołania³⁶. W orzecznictwie podkreślono, że wykazanie przez dziennikarza, że podane przez niego fakty są prawdziwe oraz że działał on w obronie społecznie uzasadnionego interesu, uchyla bezprawność naruszenia dobra osobistego; nie podlegają natomiast weryfikacji według kryterium prawdy i fałszu wyrażone oceny – muszą być one oparte na zebranych źródłach wykorzystanych ze szczególną starannością³⁷. W judykaturze stwierdzono, że wypowiedź ocenna musi znajdować wyraźne

³⁶ Uchwała składu 7 sędziów SN z 18 lutego 2005 r., III CZP 53/04, OSNC 2005, nr 7-8, poz. 114. Głoszący tę uchwałę Z. Radwański podkreślił, że art. 12 ust. 1 pkt 2 pr. pr. nie wymaga, aby przed publikacją poddawać informacje i ich oceny jakiejś sformalizowanej zewnętrznej weryfikacji, wskazując, że ustawodawca zadawała się procesem poznawania prawdy przeprowadzonym przez dziennikarza zgodnie z ogólną stosowaną w tym względzie metodą postępowania – zob. Z. Radwański, Głosa do uchwały SN z 18 lutego 2005 r., III CZP 53/04, OSP 2005, nr 9, poz. 110. Kolejna glosatorka, J. Sieńczyło-Chlabcz, trafnie podniosła, że staranność i rzetelność zachowania dziennikarza może jedynie wyłączać winę, a zatem tylko odpowiedzialność majątkową za naruszenie czci. Dodała, że zakres usprawiedliwionej ochrony dobrego imienia powinien być określany w konfrontacji z wartością, jaką jest debata publiczna. Podkreśliła, że krytyka nie może opierać się na gołosłownych, niedostatecznie sprawdzonych, niezgodnych z prawdą zarzutach – zob. J. Sieńczyło-Chlabcz, „Bezprawność nieprawdziwości zarzutu w publikacji prasowej. Głosa do uchwały SN z 18 lutego 2005 r., III CZP, 53/04”, Państwo i Prawo 2005, nr 7, ss. 113-118. Z kolei P. Sobolewski zauważył, że fałszywy zarzut nie podlega ochronie, jaką przynajmniej Konstytucja informacjom prawdziwym – wywodząc, że z punktu widzenia odbiorcy istotna jest prawdziwość publikacji, a nie poziom staranności dziennikarskiej. Wymagania stawiane przez prawo prasowe nie powinny być przy tym traktowane jako przywilej, lecz jako dodatkowy obowiązek ciążyący na dziennikarzu. Zob. P. Sobolewski, glosa do uchwały SN z 18 lutego 2005, III CZP, 53/04, OSP 2005, nr 12, poz. 144.

³⁷ Wyrok SA w Warszawie z 20 lipca 2017 r., VI ACa 522/16, LEX nr 2409379. W treści uzasadnienia orzeczenia, wskazując na potrzebę zachowywania przez dziennikarzy szczególnej staranności, przywołano wyroki SN: z 9 czerwca 2005 r., III CK 622/04, LEX nr 180853, z 6 grudnia 2005 r., I CK 204/05, LEX nr 172111, oraz z 17 kwietnia 2008 r., I CSK 543/07, LEX nr 420917. Zob. także uzasadnienie wyroku SA w Warszawie z 16 maja 2019 r., VI ACa 1674/17, LEX nr 2712646, w którym stwierdzono, że dla oceny spełnienia kryteriów szczególnej staranności i rzetelności działania dziennikarza najistotniejsze znaczenie ma rodzaj i rzetelność źródła informacji (dziennikarz nie powinien opierać się na źródle, którego obiektywizm lub wiarygodność budzi wątpliwości), sprawdzenie zgodności z prawdą uzyskanych informacji przez sięgnięcie do wszystkich innych dostępnych źródeł i upewnienie się co do zgodności informacji z innymi znanymi faktami, a także umożliwienie osobie zainteresowanej ustosunkowania się do uzyskanych informacji. Identyczne stanowisko wyrażono w uzasadnieniu wyroku SA w Warszawie z 30 września 2016 r., LEX nr 2279523, zauważając, że „ogólnie akceptowanymi kryteriami szczególnej staranności i rzetelności działania dziennikarza są: na etapie zbierania materiałów rodzaj źródła, rzetelność źródła informacji (dziennikarz nie powinien opierać się na źródle, którego obiektywizm lub wiarygodność budzi wątpliwości), sprawdzenie zgodności z prawdą uzyskanych informacji przez sięgnięcie do wszystkich innych dostępnych źródeł i upewnienie się co do zgodności informacji z innymi, znanymi faktami oraz umożliwienie osobie zainteresowanej ustosunkowanie się do uzyskanych informacji”.

oparcie w starannie zebranych i wykorzystanych źródłach, opierając się na wiarygodnych faktach, dających podstawę do sformułowania określonej opinii³⁸. Podkreśla się, że wymagana ustawą szczególna staranność i rzetelność m.in. przy wykorzystaniu materiałów lub podaniu ich źródła nie może być utożsamiana z prawdziwością zarzutu, lecz z prawdziwością podanych źródeł, ich rzetelnego wyboru, sprawdzenia i przedstawienia³⁹. W nowszych orzeczeniach wskazywano, że przepis art. 12 ust. 1 pkt 1 pr. pr. nie zwalnia od odpowiedzialności dziennikarza, który mimo zachowania szczególnej staranności przy zbieraniu i wykorzystaniu materiałów prasowych rozpowszechnia nieprawdziwe informacje, uwłaczające innym osobom⁴⁰.

Zakres wymaganej staranności

Zakres wymaganej od dziennikarza staranności, a także rzetelności uzależniony jest od charakteru publikacji. W orzecznictwie wskazano, że wyższe standardy obowiązują w odniesieniu do wypowiedzi własnych dziennikarza i materiałów redakcyjnych bądź przez redakcję zamówionych, natomiast odmienny standard staranności dziennikarskiej należy stosować w wypadku publikowanych wypowiedzi osób trzecich, takich jak wywiady czy listy do redakcji⁴¹. Koresponduje z tym poglądem stanowisko Sądu Najwyższego, który wskazał, że należy rozważyć zachowanie dziennikarza w dwóch płaszczyznach, a mianowicie na etapie zbierania materiałów prasowych oraz w trakcie wykorzystywania tych materiałów. Na pierwszej z tych płaszczyzn najistotniejsze znaczenie ma rodzaj i rzetelność źródła informacji, które podlegają sprawdzeniu w zakresie zgod-

³⁸ Wyrok SA w Warszawie z 4 grudnia 2019 r., I ACa 657/18, LEX nr 2770891.

³⁹ Uzasadnienie wyroku SN z 21 lipca 2017 r., I CSK 375/16, LEX nr 2336677, w którym dodano, że „staranność dziennikarza przy zbieraniu i wykorzystywaniu materiałów ma być szczególna, a więc powinna jej towarzyszyć rzetelność także odniesieniu do podania wykorzystanego przez dziennikarza źródła, co wówczas dopiero skutkuje wyłączeniem bezprawności dziennikarza”. Stanowisko to znajduje wsparcie we wcześniejszych wyrokach SN: z 19 czerwca 2015 r., IV CSK 566/14, LEX nr 1793705; z 30 czerwca 2014 r., III CSK 198/13, LEX 1504839; z 11 lutego 2011 r., I CSK 334/10, LEX nr 798232.

⁴⁰ Wyrok SA w Katowicach z 18 listopada 2020 r., I ACa 423/19, LEX nr 3153297. Godzi się jednak zauważyć, że mimo tak sformułowanej tezy, w której sąd co do zasady zgodził się z zarzutem osób wnoszących apelację, doszedł jednak do przekonania, że zarzut naruszenia treści art. 12 ust. 1 pkt 1 pr. okazał się bezzasadny. Przyznano, że zarzuty naruszają dobra osobiste, ale działanie dziennikarzy nie było bezprawne, gdyż zarzuty okazały się prawdziwe.

⁴¹ Wyrok SA w Warszawie z 14 czerwca 2017 r., VI ACa 168/16, LEX nr 2402450.

ności z prawdą w oparciu o inne źródła. Na drugiej – istotne jest przede wszystkim wszechstronne, a nie selektywne przekazanie informacji, w tym rozważenie powagi zarzutu i znaczenia informacji z punktu widzenia usprawiedliwionego zainteresowania społeczeństwa⁴².

Zachowanie szczególnej staranności wymaga czegoś więcej, niż tylko wiernego przedstawienia informacji, które dziennikarz uzyskał przy zbieraniu materiałów prasowych⁴³. Nie można bowiem przyjąć domniemania, że wszyscy, do których dziennikarz zwraca się o wyjaśnienie kwestii nasuwających się w sprawie, jaką chce poruszyć na łamach prasy, informują go w sposób zgodny z prawem. Dziennikarz nie powinien opierać się na źródle, którego obiektywizm lub wiarygodność budzi wątpliwości⁴⁴. Badając, czy dziennikarz dopełnił wymogu szczególnej staranności, należy rozważyć logikę wywodów, ich zgodność z regułami doświadczenia, a w szczególności uczciwość przy ferowaniu ocen i obiektywność wniosków. Podkreślono, że szczególna staranność łączy się z rzetelnością – a zachowanie tej ostatniej zależy od tego, czy dziennikarz formułuje oceny w dobrej wierze, czy też nie. Relacja o faktach jest rzetelna, jeśli oddaje prawdziwy przebieg zdarzeń lub stanów faktycznych. Pamiętać należy, że oceny krytyczne podlegają na wniosek osoby, której dotyczą, sądowej kontroli z punktu widzenia motywów osoby formułującej lub rozpowszechniającej ocenę. Motywem oceny nie może być chęć dokuczenia bądź poniżenia jakiejś osoby. Wymogi wzorca szczególnej staranności nakładają na dziennikarza obowiązek przekazania informacji w sposób precyzyjny, wyłączający konieczność domniemywania rzeczywistej treści, jaką chciał zaprezentować. Na dziennikarzu spoczywa też obowiązek elementarnego wyjaśnienia źródła i znaczenia prezentowanych danych, jeśli służą one ilustracji krytycznych wypowiedzi i ocen. Dziennikarz powinien więc z jednej strony rozumieć, jakimi danymi się posługuje, czyli rozumieć materię, o której informuje, oraz fakty, w oparciu o które formułuje swoje sądy i zarzuty. Przekaz informacyjny powinien być budowany w taki sposób, by odbiorca bez dokonywania żmudnych czynności związanych z odkodowaniem rzeczywistych intencji dziennikarza mógł

⁴² Uchwała składu 7 sędziów SN z 18 lutego 2005 r., III CZP 53/04, OSNC 2005, nr 7–8, poz. 114. Stanowisko to znajduje wsparcie w orzeczeniach ETPC w sprawach: *Blaadet Tromso i Stensas przeciwko Norwegii*, z 20 maja 1999 r., *Dalban przeciwko Rumunii*, z 28 września 1999 r., oraz *Thorgeirson przeciwko Islandii*, z 25 czerwca 1992 r.

⁴³ Wyrok SA w Gdańsku z 28 kwietnia 2017 r., V ACa 447/16, LEX nr 2354168. W treści uzasadnienia podkreślono, że obowiązkiem dziennikarza jest weryfikacja uzyskanych informacji pod kątem ich zgodności z prawdą.

⁴⁴ Wyrok SN z 29 marca 2017 r., I CSK 450/16, LEX nr 2375934.

ustalić, jakimi danymi posłużono się w dziennikarskim przekazie. Dane powinny być prezentowane w sposób umożliwiający ich łatwą weryfikację, a redakcja przekazywanych treści powinna być dokonana w sposób zobiektywizowany i weryfikowalny, nie powodując wrażenia, że dane są wykorzystywane instrumentalnie w celu uzasadnienia założonej tezy⁴⁵.

Prezentowane orzeczenie przeszło praktycznie bez echa, mimo że jest pierwszym i jak na razie jedynym, w którym podjęto w judykaturze próbę precyzyjnego zbudowania wzorca szczególnej staranności, opierając przy tym wywody na pogłębionej analizie orzecznictwa, zwłaszcza Sądu Najwyższego. Niewielkim mankamentem wspomnianych wywodów jest pominięcie rozważań doktryny, aczkolwiek dokonano dokładnej analizy orzecznictwa⁴⁶.

W orzecznictwie wskazuje się, że staranność dziennikarza nie leży w sferze ustaleń faktycznych, lecz stanowi część ocen prawnych przy stosowaniu art. 12 pr. pr. Bez znaczenia jest przy tym, czy przy zbieraniu i rozpowszechnianiu materiałów dziennikarz zachował szczególną staranność, jeśli rozpowszechniane materiały okazały się prawdziwe. Przekonywający jest pogląd, że o naruszeniu obowiązków przez dziennikarza może świadczyć niezachowanie szczególnej staranności przy zbieraniu i wykorzystywaniu materiałów oraz niesprawdzenie zgodności z prawdą uzyskanych wiadomości⁴⁷. Wątpliwości budzi natomiast stanowisko zaprezentowane w uzasadnieniu przywołanego judykatu z powołaniem się na wyrok SN z 14 maja 2003 r., że fakt nieprawdziwego przedstawienia omawianych zjawisk nie stanowi podstawy do stwierdzenia naruszenia przez dziennikarza jego obowiązków⁴⁸.

⁴⁵ Wyrok SA w Szczecinie z 9 listopada 2020 r., I ACa 281/20, LEX nr 3150088.

⁴⁶ W treści wyroku przywołano stanowiska zawarte w orzecznictwie, a mianowicie wyroki SN: z 28 września 2000 r., V KKN 171/98, OSN KW 2001, nr 3-4, poz. 31; z 27 listopada 2014 r., IV CSK 174/14, LEX nr 1598708; z 29 listopada 2016 r., I CSK 715/15, LEX nr 2186564; z 29 marca 2012 r., I CSK 370/11, OSNC 2012, nr 11, poz. 133; z 11 sierpnia 2016 r., I CSK 419/15, LEX nr 2087104; z 8 października 2014 r., II CSK 19/14, LEX nr 2674970; z 8 stycznia 2010 r., IV CSK 309/09, LEX nr 630175; z 17 grudnia 2008 r., I CSK 200/08, LEX nr 1482323; z 11 sierpnia 2016 r., I CSK 419/15, LEX nr 2087104; z 17 lipca 2008 r., II CSK 111/08, LEX nr 447659; z 22 stycznia 2015 r., I CSK 16/14, LEX nr 1621771.

⁴⁷ Zob. wyrok SA w Warszawie z 25 czerwca 2021 r., I ACa 255/21, LEX nr 3225541; wyrok SN z 9 lutego 2018 r., I CSK 243/17, LEX nr 2483685; wyrok SA w Szczecinie z 19 listopada 2019 r., I ACa 314/19, LEX nr 2864783 – w treści uzasadnienia stwierdzono, że wykazanie przez dziennikarza, iż przy zbieraniu i wykorzystywaniu materiałów prasowych działał w obronie społecznie uzasadnionego interesu oraz wypełnił obowiązek zachowania szczególnej staranności i rzetelności, uchyla bezprawność jego działania. Pobrzmiewa w tym treść art. 213 § 2 pkt 2 k.k., uchylającego bezprawność zniesławienia, a może nawet treść art. 179 § 2 k.k. z 1969 roku. W przedmiocie „społecznie uzasadnionego interesu” w k.k. z 1969 r. – zob. J. Sobczak [w:] R. Stefański (red.), Kodeks karny. Komentarz, wyd. 2, Warszawa 2012, teza 6 i 7.

⁴⁸ Wyrok SN z 14 maja 2003 r., I CKN 463/01, OSP 2004, nr 2 poz. 22.

Trudno także zaaprobować pogląd, że w interesie społeczeństwa jest podanie nie tylko wiadomości prawdziwych, ale także nieprawdziwych, jeśli ich zebranie oraz wykorzystanie nastąpiło z należytą starannością⁴⁹.

Zdaniem SA w Warszawie dziennikarz, aby wypełnić obowiązek działania ze szczególną starannością i rzetelnością, winien sprawdzić zgodność z prawdą uzyskanych informacji za pomocą dostępnych źródeł i umożliwić zajęcie stanowiska zainteresowanemu lub podać źródło informacji. Dziennikarz przy zbieraniu informacji nie powinien opierać się na źródle niewiarygodnym, a przy rozpowszechnianiu (wykorzystaniu) informacji nie powinien przedstawiać faktów w sposób wybiórczy i działać „pod z góry założoną tezę”⁵⁰.

Sąd Apelacyjny w Warszawie to ostatnie stanowisko oparł na poglądzie wyrażonym, jego zdaniem, w wyroku Sądu Najwyższego z 17 grudnia 2008 r., wywodząc, że w uzasadnieniu tego judykatu SN stwierdził, że „autor publikacji musi rzetelnie zbierać materiały do swej publikacji, ale wolno mu też wyciągać z nich własne wnioski; muszą być one rozsądne, więc znajdować pokrycie w zebranych z należytą starannością materiale”. Tymczasem w uzasadnieniu wyroku SN z 17 grudnia 2008 r. stwierdzono jedynie, że „nawet działanie w społecznie uzasadnionym interesie nie uchyla bezprawności naruszenia dobra osobistego, jeżeli dziennikarz przedstawił informacje nieprawdziwe i nie dochował szczególnej staranności oraz rzetelności przy zbieraniu i wykorzystaniu materiałów prasowych”⁵¹. Ponadto podkreślono, że dziennikarz powinien sprawdzić wiarygodność informacji we wszystkich dostępnych źródłach, zweryfikować ją w możliwie najbardziej wszechstronny sposób i umożliwić osobie zainteresowanej wypowiedzenie się w tym przedmiocie, a także przedstawić jej stanowisko⁵² – dodając, że dziennikarz „nie musi jednak uwierzyć w jej wersję ani podzielić jej stanowiska, ma prawo podejść do niego krytycznie i rozsądnie je oceniając, przedstawić własną wersję”.

W orzecznictwie wskazano również, że dla oceny spełnienia kryteriów szczególnej staranności i rzetelności działania dziennikarza najistot-

⁴⁹ Wyroki SA w Warszawie: z 19 kwietnia 2013, VI ACa 1146/12, LEX nr 1362944; z 17 czerwca 2015, VI ACa 1047, LEX nr 2016244. Poglądy te podzielił SA w Warszawie w wyroku z 25 czerwca 2021 r., I ACa 255/21, LEX nr 3225541.

⁵⁰ Wyrok SA w Warszawie z 25 czerwca 2021 r., I ACa 255/21, LEX nr 3225541.

⁵¹ Wyrok SN z 17 grudnia 2008 r., I CSK 200/08, LEX nr 1482323. W uzasadnieniu wyroku SA w Warszawie z 25 czerwca 2021 r., I ACa 255/21, przywołując wyrok SN, mylnie podane jego sygnaturę, wskazując I CK 200/2008 zamiast I CSK 200/08.

⁵² Wyrok SN z 17 kwietnia 2008 r., I CSK 543/07.

niejsze znaczenie ma rodzaj i rzetelność źródła informacji, sprawdzenie zgodności z prawdą uzyskanych informacji, upewnienie się co do zgodności informacji z innymi znanymi faktami, a także umożliwienie osobie zainteresowanej ustosunkowanie się do uzyskanych informacji⁵³.

Wnioski

Obowiązek szczególnej staranności dziennikarza przy zbieraniu i wykorzystywaniu materiałów niewątpliwie oznacza kwalifikowaną staranność działań dziennikarza. Jakkolwiek ustawodawca nie podjął próby sprecyzowania, na czym winna polegać owa szczególna staranność, kwestię tę całkowicie jednoznacznie doprecyzowuje jednak orzecznictwo i doktryna. Wypada podkreślić, że stanowiska wyrażone w orzecznictwie są spójne, jednoznaczne, jasne i stanowcze. Należałoby oczekiwać, że wiadomości o nich dotrą do dziennikarzy wszelkich środków przekazu.

Abstrakt

Celem artykułu jest ustalenie, opierając się na stanowisku orzecznictwa i poglądach doktryny, treści pojęcia szczególnej staranności wskazanej w art. 12 ust. 1 prawa prasowego – jako obowiązku dochowania należytej staranności przy zbieraniu i wykorzystywaniu materiałów prasowych. Artykuł zwraca uwagę na różnice w pojmowaniu „należytej staranności” w odniesieniu do wielu zawodów, zwłaszcza medycznych, oraz „szczególnej staranności” nałożonej na dziennikarzy. Treść art. 355 § 2 k.c. określa, jakiej staranności oczekuje się od profesjonalistów. Rozważano, czy dochowanie „szczególnej staranności” przy zbieraniu materiałów wykluczyłoby bezprawność działań dziennikarza, gdyby okazało się, że mimo tej staranności podano nieprawdziwe informacje. Omówiono skutki niedochowania szczególnej staranności w kwestii odpowiedzialności dziennikarza, opierając się na analizie orzecznictwa, zgodnie z którą należyta staranność wymagana jest na wszystkich etapach zbierania i wykorzystywania materiałów prasowych. Problem szczególnej staranności skonfrontowano z działaniami dziennikarza w obronie ważnego interesu społecznego, a na koniec przedstawiono zakres szczególnej staranności wymaganej od dziennikarza.

Słowa kluczowe: obowiązki dziennikarskie, należyta staranność, bezprawność, interes publiczny, prawo prasowe.

⁵³ Wyrok SA w Warszawie z 16 czerwca 2021 r., I ACa 282/21, LEX nr 3240361.

BIBLIOGRAFIA

- Borysiak W., „Kilka uwag o pojęciu należytej staranności w warunkach regulowanych przez prawo medyczne”, *Studia Prawa Prywatnego* 2020, nr 3–4.
- Buchała K., „Przestrzeganie zasad ostrożności a problem bezprawności czy winy”, *Państwo i Prawo* 1964, z. 1.
- Dąbrowa J., *Wina jako przestępstwo odpowiedzialności cywilnej*, Wrocław 1968.
- Drozdowicz K., Łoszevska-Ołowska M., Zaremba M., *Prawo prasowe. Komentarz*, Warszawa 2018.
- Ferenc-Szydełko E., *Prawo prasowe. Komentarz*, wyd. IV, Warszawa 2013.
- Gardocki L., *Prawo karne*, Warszawa 2002.
- Glanowski G., *Umowa o świadczenie zdrowotne*, Warszawa 2019.
- Gostyński Z., „Glosa do uchwały SN z 17 kwietnia 1997 r., I KZP 5/97”, *OSP* 1997, z. 11.
- Kamieniecki J., „Odpowiedzialność prasy za naruszenie dóbr osobistych”, *Państwo i Prawo* 1984, z. 11.
- Kamiński I.C., „«Obowiązki i odpowiedzialność» związane ze swobodą wypowiedzi a fenomen tabloidów” [w:] D. Bychawska-Siniarska (red.), *Własność mediów, pluralizm informacyjny, wolność słowa. Wybrane materiały z międzynarodowej konferencji*, Warszawa, 29–30 października 2010, Warszawa 2011.
- Kamiński I.C., *Ograniczenia swobody wypowiedzi dopuszczalne w Europejskiej konwencji praw człowieka. Analiza krytyczna*, Warszawa 2010.
- Kordasiewicz B., *Jednostka wobec środków masowego przekazu*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1991.
- Kosmus B., Kuczyński G. (red.), *Prawo prasowe. Komentarz*, wyd. 3, Warszawa 2018.
- Lis W., Wiśniewski P., Husak Z., *Prawo prasowe. Komentarz*, Warszawa 2012.
- Matscher F., «Idéalisme et réalisme dans la jurisprudence de la Cour européenne des droits de l’homme» [w:] F. Matscher, H. Petzold, L. Wildhaber (red.), *Protection des droits de l’homme: le perspective européenne, Protecting Human Rights: The European Perspective, Studies in memory of Rolv Ryssdal*, Köln 2000.
- Michalski B., *Podstawowe problemy prawa prasowego*, Warszawa 1998.
- Nowikowska M., Sieńczyło-Chlabicz J., „Obowiązek szczególnej staranności w świetle ustawy prawo prasowe”, *Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego* 2009, nr 3.
- Patryn R., „Określenie zasady postępowania lekarza z należyłą starannością z płaszczyny orzecznictwa sądowego”, *Prawo i Medycyna*, 2012, nr 2.
- Rynkun-Werner R., „Przekaz medialny jako wyraz prawa do informacji w toku postępowania karnego”, *Palestra* 2012, nr 11–12.
- Sieńczyło-Chlabicz J., „Bezprawność nieprawdziwości zarzutu w publikacji prasowej – glosa do uchwały SN z 18 lutego 2005 r., III CZP, 53/04”, *Państwo i Prawo* 2005, nr 7.

Sieńczyło-Chlabicz J., „Granice dopuszczalnej krytyki osób publicznych. Glosa do wyroku SN z 5 kwietnia 2002 r., II CKN 1095/99”, *Przegląd Prawa Handlowego* 2004, nr 3.

Sobczak J. [w:] R. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 2 Warszawa 2012.

Sobczak J., „Podstawy wolności słowa. Uwarunkowania aksjologiczne i normatywna ochrona w obliczu zmian” [w:] J. Sobczak, K. Chałubińska-Jentkiewicz (red.), *Prawo prasowe między wymogami prawa, nakazami etyki a oczekiwaniami rynku*, Toruń 2016.

Sobczak J., *Prawo prasowe. Komentarz*, Warszawa 2008.

Sobczak J., „W kwestii pojęcia interesu w prawie karnym” [w:] Z. Jędrzejewski, M. Królikowski, Z. Wiernikowski, S. Żółtek (red.), *Między nauką a praktyką prawa karnego. Księga jubileuszowa Profesora Lecha Gardockiego*, Warszawa 2014.

Sobczak J., „W poszukiwaniu nowego modelu dziennikarstwa. Między wymogami prawa, nakazami etyki a oczekiwaniami rynku” [w:] D. Tułowicki (red.), *Własność intelektualna wobec wolnego rynku i pluralizmu mediów*, Kraków 2014.

Sobczak J., Gołda-Sobczak M., „Obrona społecznie uzasadnionego interesu jako przesłanka kontratypu przestępstwa zniesławienia”, *Naukowy Przegląd Dziennikarski [Journalism Research Review Quarterly]* 2012, nr 3.

Sośniak M., „Cywilnoprawna ocena staranności zawodowej”, *Nowe Prawo* 1980, nr 2.

Sośniak M., *Należyta staranność*, Katowice 1980.

Surkont M., „Glosa do uchwały SN z 17 kwietnia 1997 r., I KZP 5/97”, *Przegląd Sądowy* 1997, nr 10, poz. 106.

Warchoń M., „Szczególna staranność dziennikarza a karalność zniesławienia”, *Palestra* 2013, nr 9–10.

Warkańto W., „Wykonanie zobowiązań i skutki ich niewykonania wg kodeksu cywilnego”, *Państwo i Prawo* 1985, z. 8–9.

Zalewski W., „Glosa do uchwały SN z 17 kwietnia 1997 r., I KZP 5/97”, *Gdańskie Studia Prawnicze – Przegląd Orzecznictwa* 2008, nr 2.